



door
Gea Gort

Theoloog Mart-Jan Paul
(links op foto) en
anesthesist Paul Lieverse
(rechts) in gesprek



I DE DOKTER EN DE DOMINEE

Een dokter en een dominee gingen met elkaar in gesprek. Bijten geestelijke en medische zorg elkaar? ‘Nee, ze vullen elkaar juist aan’, vinden beide heren. Hier volgt een gesprek rondom thema’s als: integratie van medische en geestelijke zorg, de verlegenheid met het lijden en het belang van ziekenzalving.

Anesthesist Paul Lieverse werkt inmiddels twintig jaar in de Daniel den Hoed kliniek, een afdeling van het Erasmus MC in Rotterdam en heeft in zijn dagelijks leven te maken met terminale patiënten. De anesthesist werkte in het verleden in zendingsgebieden in Afrika en China, en is nu voorzitter van CMF (Christian Medical Fellowship, zie kader). Deze organisatie houdt zich bezig met de vraag hoe medici hun persoonlijk geloof en medisch handelen kunnen integreren. Dominee Mart-Jan Paul onderwijst theologie aan de Christelijke Hogeschool in Ede en is deeltijd hoogleraar in Leuven (ETF). Hij was in het verleden ziekenhuispredikant en dominee van een hervormde gemeente. Mart-Jan had in zijn kerk bijzondere ervaringen met ziekenzalving en schreef er vervolgens boeken over (zie kader). Beide heren hebben zich vanuit hun professie en ervaring verdiept in de vragen die spelen rondom ziekte, genezing en geloof.

INTEGRATIE BINNEN PALLIATIEVE ZORG

De palliatieve zorg is een goed voorbeeld van integratie van geestelijke en lichamelijke zorg. Bij de zorg tijdens de laatste levensfase van de cliënt, staan medici, psychologen en geestelijken samen naast het bed en overleggen met elkaar. Mart-Jan was in de jaren negentig betrokken bij initiatieven rond de palliatieve zorg en de oprichting van een hospice. Als ziekenhuispredikant in een christelijk ziekenhuis, waar de meeste artsen geen christen waren, maakte hij het spanningsveld tussen geloof en medische wereld van dichtbij mee. ‘Het christelijk denken stagneert medische ontwikkelingen’, was de beeldvorming bij diverse atheïstische artsen. Dit hield Mart-Jan wakker: “De boodschap die zij hoorden was ‘Dit mag niet, en dat mag niet’, terwijl het christelijk geloof in de geschiedenis zoveel heeft betekend voor de ontwikkeling van de medische zorg. Het beleid van het ziekenhuis was tegen

euthanasie, maar bood geen alternatief. Mede vanwege het alternatief van de palliatieve zorg raakte ik hierbij betrokken en dat bood veel openingen voor samenwerking.”

HERWAARDERING ZORG

Het beeld dat door het christelijk denken medische ontwikkelingen stagneren, vinden beide heren onjuist, maar ze zien ook de huidige verlegenheid met de beperkingen van het menselijk kunnen en zouden graag een herwaardering van de oorspronkelijke zorgverlening zien.

Mart-Jan: “De zorg voor zieken hoort bij de kerk, dat is in de loop der eeuwen altijd zo geweest, maar vroeger lag de focus op de zorg voor de armen die ziek waren.”

Paul: “Met de huidige technische mogelijkheden, zijn we in de medische wereld verlegen geworden met de oorspronkelijke ‘zorg’. Medici worden opgeleid om te genezen. Het mag niet ophouden. We zijn gewend om nieuwe behandelmethoden en technieken uit de kast te halen. Dat is natuurlijk goed, maar ongeneeslijkheid wordt niet gezien als een mogelijke optie.”

VERLEGENHEID MET HET LIJDEN

Deze tendens van verlegenheid met het lijden, ziet de anesthesist niet alleen binnen

de medische wereld, maar komt die ook tegen bij bepaalde kerkelijke richtingen. Paul: “Ik zie bij sommige patiënten terechte betrokkenheid van hun kerk, maar wanneer kerkleden enkel focussen op gebed en gebedsgenezing, staan ze vaak wantrouwend tegenover de medische zorg. Bij een dergelijke focus op genezing, en een claimen dat ‘God wil dat je gezond bent’, zie ik bovendien dat er weinig mogelijkheid is om te rouwen en om afscheid te nemen. Veel pastorale blunders ontstaan wanneer we op deze manier de werkelijkheid uit het oog verliezen.”

LUISTEREN

Beide heren benadrukken het belang van het luisteren, mede omdat deze verlegenheid met het lijden alom aanwezig lijkt te zijn. Predikant Mart-Jan komt het tegen in zijn gesprekken, ook met ongelovigen. Ernstig zieken weten vaak niet met wie zij over hun gevoelens kunnen praten.

Mart-Jan: “Enige tijd geleden sprak ik nog een ernstig zieke niet-christen. Zijn familie- en vriendenkring reageerde met: ‘Kop op, blijf vechten om beter te worden’, of vrienden zeggen: ‘Joh, dit is niks. Overweeg euthanasie.’ De patiënt vertelde me dat hij met niemand over zijn eigen gevoelens kon spreken.” ▶

Anesthesist Paul herinnert zich een schoonmaker: “De zwabber stond tegen het bed van een patiënt. De schoonmaker zat ernaast op een stoel. ‘Deze patiënt huilde’, verklaarde hij eenvoudigweg. Dit is me altijd bijgebleven, maar in de medische wereld vergeten we wel eens het belang van het luisteren.”

BOEDELSCHIEDING

Het onderwerp gebedsgenezing komt opnieuw aan de orde. Beide heren vinden dit een besmette term, omdat het dan lijkt alsof alleen gebed genezing bewerkt, en alsof het enkel om lichamelijke genezing zou draaien. De anesthesist Paul vindt: “Genezing gebeurt niet enkel en alleen door gebed. Ik heb meermalen gezien dat een behandeling, soms tegen alle verwachtingen in, genezing bewerkte. Bovendien zouden we niet alleen moeten bidden als we ernstig ziek zijn, maar ook als we hoofdpijn hebben.”

Wanneer een kerk genezing verwacht van gebed, en weinig tot niets van goede medische zorg verwacht, duidt dit op een denkpatroon die het geestelijke en het lichamelijke scheidt. Een andere uitingsvorm van dit denkpatroon, herkent Mart-Jan binnen zijn hervormde en gereformeerde context: “In mijn kringen kom ik een manier van denken tegen, die ik ‘boedelscheiding’ noem. Bij een boedelscheiding gaat men ervan uit dat de kerk er voor de ziel is, en men bij medische problemen naar het ziekenhuis gaat. Ik zie gebed niet als een soort macht om mensen te genezen, want dan kunnen we gemakkelijk in extremen terechtkomen, maar ik pleit wel voor handoplegging en ziekenzalving. Dat heeft

eeuwenlang tot de taak van de kerk behoort en plaatst heling ook in een breder perspectief.”

HELING IN EEN BREDER PERSPECTIEF

Mart-Jan heeft verschillende ervaringen met heling naar ziel, geest en lichaam. Ondermeer met een jongen van negen jaar. Deze had een bacteriële ziekte die zo ernstig was dat volwassenen er binnen enkele dagen aan konden sterven. De jongen had gehoord over ziekenzalving en vroeg of hij dat mocht ontvangen. Mart-Jan vraagt altijd naar de motieven als mensen gezalvd willen worden. Deze jongen vertelde dat hij eigenlijk ook wel wilde sterven. Hij had het in zijn jonge leven niet gemakkelijk, mede omdat hij geplaagd werd op school. De predikant had bijzondere gesprekken met deze negenjarige. Na de ziekenzalving veranderde de jongen. Eerst was hij teruggetrokken, maar nu ging hij met dokters en verpleegkundigen in gesprek over zijn geloof. Bij deze ziekte zijn normaalgesproken huidtransplantaties nodig, maar de betreffende arts verwonderde zich over de snelle genezing van de huidwonden. Hij stelde de transplantatie uit, en die bleek uiteindelijk niet nodig. Mart-Jan: “Ik zie regelmatig heling van ziel, geest en lichaam. Dit is hier een voorbeeld van. Evenals een dame, die na ettelijke ziekenhuisopnamen om ziekenzalving vroeg. Zij moest daarna opnieuw opgenomen worden en was in eerste instantie wel teleurgesteld, maar vertelde me ook dat ze

nu veel positiever in het leven stond, omdat ze Gods aanwezigheid merkte.”

Wanneer Mart-Jan zieken zalft, preferereert hij een formulering uit de vierde eeuw, deze luidt: ‘Ik zalft u in de naam van de Vader, Zoon ▶

**“MEDICI WORDEN
OPGELEID OM TE
GENEZEN EN ZIEN
ONGENEESLIJK-
HEID NIET ALS EEN
MOGELIJKE OPTIE”**

KLANT AAN HET ROER,
KLANTWAARDEN CENTRAAL IN DE ZORG



Onafhankelijk organisatieadviesbureau **JC Consultancy** adviseert op bestuursniveau over organisatiebrede vraagstukken. We doen onafhankelijk onderzoek en geven advies over alles wat in een organisatie speelt: **van Strategie en Beleid tot Cultuur en ICT**. Noem ons een **‘Bedrijvendokter’** die zich bezighoudt met de ‘anatomie’ van een organisatie, op alle niveaus.

We zijn vooral thuis in de sectoren **Zorg, Welzijn, Wonen en Onderwijs**. Dankzij onze uitgebreide ervaring in deze branches weten we welke vraagstukken en ontwikkelingen daar spelen. We kennen de relevante wet- en regelgeving. Ook onze tarieven zijn afgestemd op de sector.

JC Consultancy is samen met JC Servira, JC Systems, JC Services, JC Staffing en Alteza onderdeel van de JC Groep (www.jcgroep.nl)

In ons werk vormen de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van onze klanten het uitgangspunt. Bedrijven zijn uitstekend in staat zichzelf te redden maar hebben soms **een steuntje nodig** om een stap voorwaarts te maken.

Onze organisatie biedt dat steuntje door doelgericht en praktisch te adviseren aan de hand van het samen met de klant **vastgestelde doel** waar de organisatie naar toe wil. En het blijft niet bij adviseren alleen.

Met door onszelf ontwikkelde methoden helpen we onze klant het gestelde doel **stap voor stap** te bereiken. Zodat als wij vertrekken, de processen zijn ingevoerd en de klant er zelf mee verder kan.

Opwekking Services - op maat gemaakte logistieke en facilitaire ondersteuning voor christelijke evenementen.

Vanuit onze jarenlange ervaring in het organiseren van onze Pinksterconferentie, staan we u graag met raad en daad terzijde. Of het nu een totaalpakket aan diensten betreft of ondersteuning op het gebied van:

- **contracteren leveranciers**
- **logistieke planning**
- **catering**
- **registratie/kaartverkoop**
- **contacten met plaatselijke overheid**
- **verhuur van materiaal**

New Wine, ZOA en Open Doers zijn een aantal organisaties die van onze diensten gebruikmaken. Ook Geloof in Zorg! werd mede georganiseerd door Opwekking Services.

Opwekking Services - samen aan het werk voor Gods koninkrijk

Opwekking Services

Ruitenbeek 16
3881 LW Putten

T. 0341-35 35 65
E. info@opwekking.nl

Opwekking services

en Heilige Geest, opdat u deel zult hebben aan de zalving van de Heilige Geest, tot heling van al uw zwakheden naar ziel, geest en lichaam.' Mart-Jan: "Het lichaam wordt hierbij het laatst genoemd, dat sterft tot nadenken. God bepaalt wat de uitwerking is."

Mart-Jan kent de valkuilen van gebeds-genezing, maar hij pleit ervoor om de kracht van God te verwachten bij ziekenzalving, en plaatst dit ook in een breder perspectief. "Ja, misbruik komt voor, maar er is ook misbruik rondom het avondmaal en de doop. Moeten we die dan ook afschaffen? Goed onderwijs voorkomt veel. We onderschatten de uitwerking van een ceremonie van handoplegging en ziekenzalving waarbij gelovige mensen aanwezig zijn. Heling, geestelijk en/of lichamelijk heeft een enorme impact op de persoon zelf, maar ook op de omgeving. West-Europa is inmiddels een uitdaging op het gebied van zending; hier spreekt een gemiddelde kerkganger amper over zijn ervaringen met God en jongeren zeggen terecht 'waar is God, ik merk het niet en zie het niet.' We hangen hier rederingen op en verwachten weinig, maar we zouden moeten verlangen dat God aanwezig is en dat we Zijn kracht zien. Overigens, niet alleen genezing, maar ook een in vertrouwen sterven, kan een geweldige getuigenis zijn voor de omgeving. De hedendaagse trend is 'gezondheid is toch alles', maar dit zou voor de christen anders moeten zijn, want de apostel Paulus zei immers 'Hetzij wij leven, hetzij wij sterven, wij zijn het eigendom van

Christus.' We zouden niet over gebeds-genezing mogen spreken, als we geen preek kunnen houden over ziekte, lijden, sterven en onverhoorde gebeden."

UIT DE SPAGAAT

"Het zou mooi zijn als artsen aanwezig zijn bij ziekenzalving," reageert Paul. "Het is ideaal wanneer dokters contact opnemen met predikanten. Ik ken dokters die dat doen en binnen CMF promoten we dergelijke samenwerking en integratie van de geestelijke en medische zorg."

Mart-Jan beaamt: "Ja, predikanten bij de operatie, en artsen bij ziekenzalving. We hoeven niet in een spagaat te verkeren. Rondom genezing gaat het niet om de keuze: of medische zorg of genezing door gebed en zalving. Het is geen concurrentie model; het is niet of/of, maar en/en."

MET ELKAAR ZOEKEN

Paul benadrukt de beleving van de patiënt: "Wij kunnen hier wel mooi theoretiseren over deze thema's, maar als patiënt komen er zoveel emoties op je af," weet hij mede uit eigen recente ervaring. "Wij kunnen in dit gesprek de vragen rondom ziekte en genezing niet even oplossen."

De vragen rondom ziekte en genezing blijven, weet ook Mart-Jan. "Ziekenzalving is evenals gebedsgenezing geen 'maniertje'; je moet altijd weer biddend je weg gaan. Je krijg het nooit 'in je vingers', het blijft een levenslang zoeken. Het is van belang dat God daarbij centraal blijft staan."



Professor dr. Mart-Jan Paul schreef ondermeer boeken over ziekenzalving: *Vergeving en Genezing; ziekenzalving in de christelijke gemeente* (Boekencentrum, 1997; 4e uitgebreide druk, 2004.) *Handoplegging & ziekenzalving: vijf Bijbelstudies*, (IZB, 2001)

Paul Lieverse, voorzitter van bestuur van de CMF (*Christian Medical Fellowship*) over de cursus 'Saline Solution', die werkers in de gezondheidszorg toe wil rusten om hun geloof te integreren in hun werk. Op het congres *Geloof in zorg!* wordt deze cursus in een workshop toegelicht.

"De cursus laat zien hoe we mensen die zich aan onze zorg toevertrouwen, anders en soms beter kunnen behandelen. Het Engelse woord 'saline solution' slaat op de zoutoplossing die als infuus gebruikt kan worden. Als werker in de gezondheidszorg zijn er geweldige kansen om zowel de lichamelijke als de geestelijke gezondheid van patiënten te beïnvloeden."